

MOTERIŠKOJI VANDENS SIMBOLIKA JOLITOS SKABLAUSKAITĖS KNYGOJE „LIŪNSARGIŲ MOTERIS“

Irena Baliulė

Šiaulių universitetas

Literatūros istorijos ir teorijos katedra

P. Višinskio g. 38, Šiauliai

El. p. irena.k@cr.su.lt

Silvija Baranauskienė

Šiaulių Gegužių vidurinė mokykla

S. Dariaus ir S. Girėno g. 22, Šiauliai

El. p. s.baranauskiene@geguziai.lt

XX a. pabaigoje tvirtesnę vietą lietuvių literatūros moksle ir kritikoje įgavusi moteriškoji kultūra suteikė galimybę įvairiais aspektais pažvelgti į šiuolaikinės moters problemas ir jų vaizdavimą grožinėje literatūroje. Anksčiau buvo įprasta ieškoti literatūros personažų prototipų, psichologinio bei biografinio charakterio pagrindimo, o šiuolaikinė moterų proza neįsprauta į ankštus natūralizmo ir realizmo rėmus. Savotiška, neįprasta pasaulėjauta pasižymi Jolita Skablauskaitė. Pirmąją knygą išleidusi 1986 metais („Tik šviesūs paukščiai naktį“), didesnio literatūrologų ir kritikų dėmesio sulaukė pasirodžius knygai „Liūnsargių moteris“ (1993 m.). Būtent ši knyga išgarsino J. Skablauskaitę kaip originalią kūrėją, į lietuvių literatūrą įvedusią netipiškas, keistas, mįslingas veikėjas, kurių moteriškojo identiteto raiškai svarbi vandens simbolika.

Tradicinėje moterų prozoje svarbiausias moters raiškos aspektas, sietas su vandeniu, buvo motinystė (V. Juknaitės „Šermenys“, V. Jasukaitytės „Balandė, kuri lauks“, B. Jonuškaitės „Didžioji sala“ 1–2 d. ir kt.). Aptarti pasirinkta J. Skablauskaitės apysakos ir apsakymų rinkinio „Liūnsargių moteris“ tik vieno apsakymo „Daug mėlynų taškelių“ veikėja Kinga jaučia su vandeniu sąsają kaip gimdyvė. Sutikusi tekėti už daktaro Celso, Kinga vaikštinėjo „prie upės po liepomis, aplipusiomis saldžiais pumpurais. Lengvas ir šviesus garas kilo nuo upės. Pagalvojo – reikia vaikščioti atsargiai, kad neišbaidytum likimo“ (9, 26). Kinga čia vaizduojama kaip moterystei pasiruošusi mergina. Tai simbolizuoja kylantis garas, žydėti pasiruošusios liepos. Pati upė yra gyvenimo paralelė: vanduo teka praeitin, nusinešdamas jaunystę, ir ruošia Kingą paslaptinai moterystės būčiai. Upė kaip „pagrindinė būtis *čia* gysla“ (1, 271) įsirėžusi į

merginos pasąmonę dar nuo tų laikų, kai „kažkada pačiam rudens viduryje išsimaudė plačioje geltonoje upėje ir nuo to laiko nebegali atsikratyti saldaus maudžiančio ilgesio, susigėrusio į sielą“ (9, 44). Kinga išvyksta prie jūros, gyvena mansardoje su plačiais langais į vandenį. Šiame apsakyme vanduo, keisdamas pavidalus, yra nuolatinis Kingos palydovas. Ji net mirtį įsivaizduoja arba jūroje, arba lignoninėje „lietui be paliovos plaunant palatos langus“ (9, 45).

Kituose rinkinio „Liūnsargių moteris“ tekstuose J. Skablauskaitė atskleidžia mažiau įprastą, netradicinį vandens simbolio reikšmių spektrą: vanduo – tai ir vitališkumo, ir mistiškumo, ir egzotiškumo suteikianti terpė. Rašytoja veikėjas apgyvendina prie įvairiausių vandens telkinių: jūros, upės, upeliūkščio, tvenkinio, kūdros ir net liūnų bei pelkių. Kadangi kūrinuose vaizduojamos netradicinės, pasižyminčios intuicija, stichiškos, tik sau atsidavusios moterys, tai ir ryšys su vandeniu yra kitoks: jų gyvenime vanduo figūruoja kaip „namų ar gimtinės analogas, gyvastingumo priešprieša visam civilizuotam pasauliui“ (12, 140), jis labiau atskleidžia moters laumiškumą, mistiškumą, o ne stereotipiškai suvokiamą moteriškumą. Rašytojos kūryboje vanduo yra savotiška tikroviškumo ir mistiškumo jungtis, o tam puikiai prozoje pritaikyta magiškojo realizmo ir poezijos išstobulinta paslaptینگumu alsuojanti erdvė. Vaizduojamų moterų paveiksluose sunku rasti lietuvių mentalitetui įprastos moters bruožų: jos veikia tarp realybės ir fantazijos, joms svetimos moterystės, motinystės kančios bei pasiaukojimas, o pagrindinė nuostata – gaivališka pasaulėjauta ir nepriklausoma laikysena.

Labai stiprus moters ir pelkių, liūnų vandens magijos ryšys atskleistas apsakyme „Liūnsargių moteris“. Keistuolė Brigita savo Liūnsargiuose (jau vietovės pavadinimas byloja apie ryšį su vandens stichija) gyvena intuityviai, stichiškai: „debesys – danguje ir vandenyje, plauki kartu su durpojais, kurie švelnūs lyg pliušiniai šuniukai, ir gera judėti į priekį, tu esi vienas žiedlapis. O kitas vandens paviršiuje supasi“ (9, 59). Brigita lyg laumė gyvena tarp pelkynų, tankumyne, visu kūnu geria į save vandens garus ir minta smėliu. „Pelkės buvo tamsios lyg miegas“; „argi pelkės – ne gyvas padaras?“ – tokie palyginimai apibūdina pelkes kaip gyvą, bet pasyvų organizmą, kurio būseną – paviršinė gilaus vandens ramybė. Nors pelkės – ryški priešingybė sruvančiam, trykštančiam vandeniui, bet Brigitai ir visiems Liūnsargiuose gyvenantiems padarams yra neginčijama jų egzistencijos esmė. Liūnsargių pelkės neturi tiesioginio ryšio su

pomirtiniu pasauliu, tačiau ramybe, paslaptimi dvelkianti aplinka kelia baimę. Svetimo, menkai pažįstamo pasaulio išpūdį kuria čia gyvenantys gyvūnai, šalia kurių tokia natūrali atrodo Brigita, visa esybe įsiliejusi į prijaukintų vandenų pasaulį. Miestas su savo šlykščiais kvapais moteriai iš pelkių yra visiškai svetima erdvė, kurioje atsidūrus jai norėdavosi „pelkių žvirgždo, norėdavosi lėkti, paskui stačia galva pulti vandenin ir ilgai ilgai gulėti ant bangų“ (9, 60), sapnuojant kažką nepaprasto.

Lyg laumės kūdroje turškiasi Monika ir Regina iš „Klajonės apysakos“. Maudymasis tvankią Joninių dieną – noras įeiti į pradinės materijos būtį, pajusti kūnu vandens vėsa. Kūdra, kurioje maudosi moterys, panaši į mitinių būtybių egzistencinę vietą: aptraukta žaliais maurais, kojos klimpsta į dumblą, kurkia varlės, vandenyje lieka tamsios vėžės, kai moterys praplaukia. Apysakoje pasikartoja Eglės ir Žilvino mito situacija: išlipusios į krantą merginos neranda drabužių. Tačiau J. Skablauskaitės veikėjos elgiasi kitaip: jos vėl sulenda į vandenį ir prisimena, kaip būdamos žiedų nimfomis „naktimis pasivertę mergaitėmis, nuogos braidydavo po pievas“ (9, 100).

Sabina iš apsakymo „Plaukiojimas naktį“ taip pat yra neatsiejama vandens dalis: ji plaukia pasroviui, „sakytum tiesiai į dangų“ (9, 77), niekieno nepastebima, tarsi būtų ne žmogus, o „koks nors medžio kamienas, besisupantis ant bangų“ (9, 77). Sabinos išnykimas vandenyje taip pat sutapatina ją su mitologinėmis vandens būtybėmis – undinėmis, laumėmis, vandeninėmis, kurios gyvena vienyje su vandens substancija ir žmonėms retai pasirodo. Moteris-laumes rašytoja vaizduoja kaip gražias viliokes. Jos dažnai pasirodo nuogos, ypač po maudynių, būna patrauklios, seksualios. Brigita „išlipusi ant kranto ilgai nuoga raičiojosi po viržyną“ (9, 59); Monika ir Regina, praradusios savo drabužius, ilgai tūno krante. Visos veikėjos patraukia dėmesį savo išvaizda: ilgi plaukai, primenantys susivėlusius žalius maurus, didelės krūtys, žalsvos akys, tobulas kūnas. Šių moterų tikslas – išlaikyti savo autonomiją, neatsisakant ir vyro meilės, globos, dėmesio, kurio sulaukia viliodamos išvaizda ir keistu gyvenimo būdu.

Su vandens simbolika J. Skablauskaitės kūriniuose susijusi ir mėnulio magija. Brigita („Liūnsargių moteris“), susiliejęsi su liūnais taip, kad nebeatskiria, kur ji, o kur liumpsintys kimsynai, „laukė vien patekant mėnulio, nes jis buvo Brigitos mylimasis“ (9, 52). Jai liūdna, kai dangus kelias naktis iš eilės buvo aptrauktas sunkiais debesimis. Miestas, kur

nėra sąlygų chtoniškajai Brigitos sąveikai su vandeniu, savaip transformuoja ir jos susikurtus įvaizdžius: mėnulis plaukia miesto danguje kaip juokdario kepurė. Brigita atsigauja tik pabėgusi iš miesto, kai smarkiai lyjant gali ilgai nardyti tvenkinio vandenyje. Lietus šiame epizode suvokiamas kaip laumės sindromą aktyvinantis elementas: „Brigita ilgai nardė. Dugnas rusvavo ne kietas, o grimzlus, dumblėtas, vos ne kaip pelkėse. Ji paniro į dumblą, kuris buvo švelnus kaip aksomas. Ir vėl išplaukė į paviršių. Smarkiai lijo“ (9, 76). Čia ypač ryškiai susilieja žemės ir dangaus vanduo. Iš dangaus į žemę krintanti vandenį galime įvardyti ir kaip sielvarto, melancholijos ženklą. Lietus tvenkiniui, gilumoje slepiamam pasyvų, miegantį pasaulį, suteikia žmogiškosios širdgėlos atspalvį. Brigita, nusileisdama į tvenkinio gilumas lyg sena jų gyventoja atgauti dvasinės pusiausvyros, įveda skaitytoją į dangiškų ir žemės vandenų santykiavimo erdvę, leidžia suvokti horizontaliojo ir vertikaliojo stichinių elementų neatsiejamumą.

Reginos gyvenime („Klajonės apysaka“) mėnulis taip pat yra tarsi jos partneris. Nusipraususi šaltame vandenyje, ji apsirengė spindinčiais drabužiais, nors nežinojo, kam taip daro: „aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios, tik mėnulis liejo šviesą ant pakelės gluosnių“ (9, 97). Kai merginos maudėsi, „spindintys purslai krito ligi pat dangaus, kur mėnulis tingiai vartėsi medžių viršūnėmis“ (9, 115). Astrologija mėnulį laiko drėgna, melancholiška planeta (13, 140) ir pagal dichotomijas (binarinį dualumą) jį sieja su moteriškąja lytimi. Žiūrėjimas į mėnulį, jo nutviekstus vandenį yra ne kas kita, kaip „intymus žaismas, realizuojantis nakties ir vandens melancholiją“ (1, 201), mėnulio ir vandens sąjungą.

Moterys-laumės Brigita, Monika, Sabina, Regina yra tarsi tarpininkės tarp fantastiškojo ir žemiškojo gyvenimo, jos tarsi vandens dvasios, bet ir individualybės, kurių išskirtinumas išryškėja per jų santykius su aplinkiniais žmonėmis. J. Skablauskaitė kuria tokią pasaulio sanklodą, kur tikrovė beveik visur jungiasi su fantazija ir magiškumu. Tokioje erdvėje veikiančios moterys ir jų sąsaja su vandeniu yra neišvengiamai apgauta mįslingumo ir paslaptinumo.

Apsakyme „Liūnsargių moteris“ Brigitai pelkės su varlėmis, rupūžėmis, gyvatėmis, įvairiais vandens paukščiais yra rojus, kurio harmonijos netrikdo žmogus. Pagal šalia esantį vandenį įsivaizduojama ir gyvenimo tėkmė. Brigita priprato prie švelniai srūvančio laiko, suvokia, kad „dabar yra pavasaris, kada tampa lengvesnė už žiedlapį ir atlėkęs vėjas

tave gali tuoj pat išnešti iš pelkių“ (9, 59), kurios jai yra tarsi šilta motinos sterblė, kaip „beformė masė, slepianti savy daugybę galimybių“ (1, 124). Išvykdama su Laurynu Brigita atsisveikina su pelke kaip su gyvu dariniu, o vanduo garsiai kliukteli lyg atsakydamas.

Kai Brigita iš gamtos aplinkos patenka į miestą, į kultūrinę erdvę, vandens analogu jai dažnai tampa veidrodis. Pripratusią matyti ir savo, ir aplinkinio pasaulio atspindį vandenyje kaip gyvą ir mirguliuojantį Brigitą apima siaubas, kai mato tą atspindį veidrodyje šaltą ir sustingusį: „akyse sumirgėjo tūkstantis žiežirbų. Prie sienos stovėjo tikrų tikriausias veidrodis, o ne parduotuvės vitrina, ne vanduo“ (9, 62). Veidrodis, įkalinant anapusinį pasaulį, ryškioje dienos šviesoje „atkuria pernelyg stabilų vaizdą“ (1, 68). Dusinama miesto civilizacijos, Brigita tik ir svajoja apie vandenyje atsispindintį pasaulį:

<...> o kaip man reikia vandens! Daug, daug vandens. Trokštu plaukioti, paskui sėdėti ant kranto ir stebėti vandens ribulius, matyti praskrendantį paukštį, kuris savo sparnais suardytą amžiną tylą, o čia vandens lašeliais aptrauktuose veidrodžiuose blausiai atsispindi langai (9, 70).

Sutapusiai su pelkių gelmėmis, pamilusiai jų vandens paviršiaus kuriamą poeziją, Brigitai sunku suvokti vaizdų įaugimą veidrodin. Taip pat jai sunkiai suvokiama, kad miesto žmonės šlykščiai kvėpinasi, nori būti panašūs į ryškius vitrinų manekenus, skaičiuoja laiką, skirsto jį į savaitės dienas, mėnesius – jos Liūnsargiuose to nebuvo: „[mieste] nei oro, nei vandens, nei medžių <...>, ir tie prakeikti laikrodžiai muša valandas“ (9, 69–70).

J. Skablauskaitės „Liūnsargių moteryje“ ryški ir lietuvių moterų prozoje dažnai pastebima saulės-ugnies (vyriškojo) bei vandens (moteriškojo) pradų sąsaja. Brigita jau apsakymo pradžioje vaizduojama prie ugnies: „ėmė lyti ir girdėjosi vien vandens teškenimas. Brigita pasikūrė krosnį, jauku buvo sėdėti prie ugnies ir žiūrėti į raudonų kibirkščių šokių“ (9, 52). Šiame epizode slypi ir jos pačios gyvenimo harmoningumo alegorija. Brigita – vieniša moteris, jos moteriškosios galios yra pasyvios būsenos, jas išjudinti gali tik ugnies, t. y. vyriškasis, pradas. Pasirodžius Laurynui ji išdrįsta palikti namus, tačiau civilizuota erdvė nėra palanki natūraliai vandens ir ugnies, t. y. vyro ir moters, sąsajai.

Vaizduojant gamtą, ugnies ir vandens ryšys ypač ryškus, kai saulė atsispindi vandenyje: „saulėtekio žybsniai kartu su paukščiais krito į pelkes“; „rudeni pelkių žolė taip nurausdavo, jog saulėlydis prieš ją nublankdavo“ (9, 129); „Saulė, vanduo ir debesys, lyg kalnai slenkantys

virš jūros, ką tik sužaliavusios pievos – toks nuostabus buvo šis rytas“ (9, 129); „Saulėlydyje vilnijo jūra. Jūra žybsėjo ir žybsėjo už langų“ (9, 129); „Ramiai šniokštė fontanelis. Jo pursluose išvydau saulės dievo veidą“ (9, 7) ir t. t. Saulės ir vandens sąjunga sukuria idealią terpę svajonei, verčia apmąstyti stichinių elementų sąsajos fenomenalumą. Tyrinėjant ugnies ir vandens galias ir jų ryšį, nekyla abejonių, kad jie „logiškai šaukiasi, seksualiai trokšta vienas kito“ (1, 108), jokių būdu nesiekiant vienam pradui užvaldyti ar nustelbti kitą.

J. Skablauskaitės prozos vandens simbolikos analizė atskleidžia ir elementariausias vandens funkcijas. Pasak G. Bachelard'o, išsiskiria dviejų tipų – „džiaugsmo ir skausmo vandenys. Vanduo – natūralus tyrumo simbolis, suteikia tiksliai apibrėžtą prasmę pernelyg plačiai apivalymo psichologijai“ (1, 162). Šią funkciją atlieka džiaugsmo, t. y. šviežias, vėsus ir švarus, vanduo. Apsakyme „Daug mėlynų taškelių“ Kinga, dėl ligos negalėdama maudytis, svajonėse save įsivaizduoja linksma ir laimingą, kai jos kūną skalauja jūra. Liūnsargių Brigita taip pat įpratusi pasinerti į vėsinančią gelmę: „vos girdimai šiureno liūgnių lapai, vanduo buvo labai skaidrus ir šaltas“ (9, 53). Išvežtai į miestą jai vanduo vis sapnuojasi. Sabina iš apsakymo „Plaukiojimas naktį“ plaukia upe, nesibaidydama šaltos srovės. Panirusi ji greitai pripranta prie gaivinančios vėsos. Moterys iš „Klajonės apsakos“ gyventi pasirenka vietą, kur nuostabus oras ir grynas vanduo. Į gaiivų vandenį neriamą tam, kad kūnas dvasiškai ir fiziškai atsinaujintų. Teikianti šviežumą vandens vėsa kaip apibrėžtas fizinis jausmas yra „poetinio jaunystės šaltinio kompleksas“ (1, 254). Vėsus vanduo gražina žmogui ugningą žvilgsnį, atgaivina energiją. Moteriai panirimas padeda pajusti vandenį, su juo susiliesti, tapti šios substancijos dalimi. Gyvendama pelkėse Brigita net žiemą išsikirsdavo eketę ir kiekvieną rytą joje pliuškendavosi. Gaivinamoji vandens funkcija taip pat glaudžiai siejasi su švarinimusi, prausimusi. Apsivalant ir atgaunant energiją, „susiliečiama su vaisinga, atnaujinančia, polivalentiška galia“ (1, 251). Suvokus elementariausias vandens savybes, lengviau perprantamos gelmėse slypinčios paslaptys, vandens vaizdų simbolika.

Remiantis feministine kritika, į aptartą gamtos ir kultūros (miesto) priešpriešą, vandens ir ugnies elementus galima pažvelgti binarinio dualumo (Kultūra / Gamta, Ugnis / Vanduo, Saulė / Mėnulis, Aktyvumas / Pasyvumas, Šviesa / Tamsa, Protas / Jausmas ir kt.) aspektu. Kaip žinoma, binarinės opozicijos yra grįstos vidiniais hierarchiniais santykiais: pirmoji kategorija laikoma svarbesne (priskiriama vyriui), o kita išves-

tine, antraeile, kur kas mažiau reikšminga (priskiriama moteriai). Vandens simbolikos ir moters dualumas daugelyje kultūrų yra aiškinamas per reprodukcinę funkciją: tiek be vandens, tiek be drėgnų moters iščių neįmanoma nauja gyvybė. Taip patriarchalinės visuomenės išaiškintas vandens ir moters ryšys gyvas ir pačių moterų sąmonėje; turbūt ne atsitiktinai daugelis veikėjų renkasi būti vandens (upės, pelkių, liūnų, jūros, kūdros, ežero ar tvenkinio) apsuptyje. J. Skablauskaitės prozoje taip pat galima išvystyti ir įvertinti vyriškojo prado santykį su jam tradiciškai „nepriylgstančia“ moterimi ir gamta. Žvelgiant feministiniu aspektu matyti, kad moteriški simboliai yra supriešinami su vyriškumą nusakančių simbolių reikšmėmis: vanduo, moteris – pasyvumas, drėgmė, gelmių tamsa; vyras – aktyvumas, ugnis, sėkla. Tradiciniuose lietuvių rašytojų tekstuose vanduo yra pagrindinis moters-motinos-aukos guodėjas, ramintojas. Atsisakiusi tradiciško skausmingai išgyvenamo moters-aukos paveikslu ir transformuodama įprastas literatūrines prasmes, postmodernioji prozininkė J. Skablauskaitė linkusi pateikti Vakarų kultūros savimonėje plačiai paplitusius moters-„monstro“, moters-„kankinės“ paveikslus, o pagal dichotomijas tebevaldomą gamtą mistifikuoja, neretai suteikdama jai grėsmingos terpės įvaizdį; tai terpė, labiau atskleidžianti moters laumiskumą, paslaptinę, Brigita iš apsakymo „Liūnsargių moteris“ gyvena susitapatinti su pelkėmis bei kimsynais. Iš pirmo žvilgsnio tokia būtis laiminga, tačiau sąmonė trokšta harmoningo ryšio su vyru – vanduo šaukiasi ugnies, kad ta sąjunga neskaldytų pasaulio į dvi dalis, o padarytų jį gražų. Brigita lengvai sutinka vykti į miestą su Laurynu, bet patekusi į svetimą, „maskulinistinių konvencijų ir savivalės valdomą pasaulį“ (7, 105) nėra visiškai laiminga, dažnai išgyvena nykumą, depresiją: „man pasidarė šalta, nyku, diegliai varsto širdį. Kažkoks blogumas eina iš vidaus, ir norisi tik miegoti ir miegoti <...>. Visas pasaulis netikras, ir tavęs ten tarytum net nėra“ (9, 69). Brigita patenka į nesvetingą kultūrinę erdvę, kur gamta-moteris jei ir nėra žeminama, bet yra nepastebima: „per visą vakarą neištars nė žodžio, net nepažvelgs į mane“; „Laurynas į jas [į raudonas museles], kaip ir į Brigitą, nekreipė jokio dėmesio“ (9, 68, 69).

Apsakymuose „Laikas išgydys“, „Ilgas pavasaris“, „Atsisveikinimas“ pateikiami kur kas liūdnesni „vyriškosios kultūros“ paminto moteriškumo pavyzdžiai: Milda spardoma vyro, kol tampa panaši į gyvulį; Elzė pūva gyva, Elena paliekama likimo valiai. Galima daryti prielaidą, kad niekinamų ar nelaimingų moterų pasaulio negali atspindėti linksmas, švarus, gyvas vanduo. Todėl dažnai herojės būna, gyvena šalia mirusių,

paslaptinę, niūrių vandenių: „Jūra tik tyčiojosi iš manęs, vietoj bangų į krantą stumdama kažkokius šlykščius, juodus gyvius“ (9, 21); „upės krantai buvo slopia juodi, nusėti eglisakėmis ir sunkiais geležiniais vainikais“ (9, 44); „Reginai pasivaideno, kad iš vieno seno žvejų namo išplaukė jų protėvių vėlės ir, suplevenusios ore, dingo virš jūros“ (9, 128).

Mąstymas binarinėmis opozicijomis, moterį ir gamtą traktuojant kaip mažiau vertingas, disharmonizuoja ne tik vyro ir moters santykius, bet atskleidžia ir ekologinės krizės priežastis. J. Skablauskaitės prozoje ekologinės problemos tiesiogiai nėra sprendžiamos, fantazijos ir magiškų ženklų pripildytoje erdvėje gamtiškumas, moteriškumas suvokiamas simboliškai. Tačiau prozininkės tekstuose mistinėje plotmėje konstruojamas vyro centristinės valdžios finalas yra tinkama medžiaga feministinei bei ekofeministinei analizei. Skirtingai nei gamta (dažniausiai moteris priglaudžianti), civilizuotas pasaulis su benzinu dvokiančiu sniegu, nuorūkų ir popiergalių pilnomis gatvėmis, rūkstančiais fabrikų kaminiais neparemia „gimdančio vyriškojo prado“ (S. de Beauvoir), o sąlygoja visuotinį – tiek moters, tiek vyro – nereikšmingumą: „pro langą slinko žmonės tarsi vatiniai. Nieko jie nereikšė“ (9, 258); „Yra labai daug žmonių, paverstų akmenimis, tik niekas to nežino <...>. Žmonės, paversti akmenimis, seniai apsiprato su savo likimu ir nebeliūdi“ (9, 255).

Taigi vanduo J. Skablauskaitės prozoje yra neatsiejama moters vaizdavimo dalis. Per paslaptinę erdvę, keistas, mistiškas moteris išryškėjanti vandens simbolika yra ne tik aptarto rinkinio, bet ir rašytojos visos prozos ypatybė. „Liūnsargių moteryje“ vaizduojama vitališka, nepriklausoma, egzotiška, nepritampanti prie civilizuoto pasaulio, gamtą vienintele egzistencine tiesa pripažįstanti neagresyvi laukinukė Brigita yra savotiška įžanga kuriant jokių ribų ir konvencijų nepripažįstančios monstriškos Kajetonos paveikslą romane „Mėnesienos skalikas“ (1997 m.). Naujausiuose kūriniuose (apysakos ir apsakymų rinkinys „Trečiasis tūkstantmetis“, 2000 m.; romanas „Kitas kraujas“, 2002 m.; romanas „Septyniadangė erdvė“, 2004 m.) rašytoja taip pat kuria ryškių, netradicinių, mįslingų herojų (Gudula, Barbora (Bubė) ir pan.) paveikslus. Tekstuose gausu mistinių motyvų, mitologijos elementų, pasąmonės vaizdinių, o sąsąja su vandens simbolika taip pat išlieka ryški, atskleidžianti savitą, nestereotipinį herojų moteriškumą.

LITERATŪRA

1. G. Bachelard, *Svajonių džiaugsmas*, Vilnius: Vaga, 1993.
2. V. Dzindzevičiūtė, „Moteris ir vanduo“, *Dialogas*, 1995-03-10.
3. *Feminizmo ekskursai*, Vilnius: Pradai, 1995.
4. V. Girdzijauskas, „Liūnsargių moteris visai nepanaši į kitas“, *Lietuvos rytas*, 1994-01-15.
5. A. J. Greimas, *Iš arti ir iš toli*, Vilnius: Baltos lankos, 1991.
6. Č. Kalenda, „Mitas ir ekologija“, *Liaudies kultūra*, 1996, nr. 6.
7. R. Pociūtė, „Feministiniai tekstai – atviri rizikai“, *Feminizmas ir literatūra*, Vilnius: VU leidykla, 1996.
8. J. Skablauskaitė, *Kitas kraujas*, Vilnius: Vaga, 2002.
9. J. Skablauskaitė, *Liūnsargių moteris*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1993.
10. J. Skablauskaitė, *Septyniadangė erdvė*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004.
11. J. Skablauskaitė, *Trečiasis tūkstantmetis*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.
12. J. Sprindytė, „Moterys kaip laukinės antys“, *Metai*, 1994, nr. 5.
13. V. Zybkovecas, *Apie juodąją ir baltąją magiją*, Vilnius: Mintis, 1965.

FEMALE SYMBOLISM OF WATER IN THE BOOK “LIŪNSARGIŲ MOTERIS” (“WOMAN OF QUAGMIRES”) BY JOLITA SKABLAUSKAITĖ

Irena Baliulė, Silvija Baranauskienė

Summary

Water in J. Skablauskaitė's prose is a concurrent part of woman's portrayal. Symbolism of water which shows up through a mysterious space, strange, mystic women, is a peculiarity of entire prose of the author. In “*Liūnsargių moteris*” a vital, independent, exotic, not aggressive savage woman Brigita who is nonconformist in a civilized world and considers nature as the only existential truth is a peculiar prelude in creating character of a monstrous Kajetona who does not recognize any borders and conventions in the novel “*Mėnesienos skalikas*” (1997). In her recent works (a collection of a novella and short stories “*Trečiasis tūkstantmetis*” (2000), a novel “*Kitas kraujas*” (2002), a novel “*Septyniadangė erdvė*” (2004)) the author also creates characters of striking, non-traditional, mysterious women. The texts are full of mystic motifs, mythological elements, images of subconsciousness, and the link with symbolism of water stays pronounced, disclosing special, non-stereotyped femininity of characters.